ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΤΜΗΜΑΤΑ : Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ ΕΠΑΛ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 16/12/2023

Α. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Ελληνική γλώσσα: θαύμα ή τραύμα;

Το κείμενο (απόσπασμα) εκφωνήθηκε από τον φιλόλογο Κωνσταντίνο Καρεμφύλλη στο πλαίσιο διαδικτυακής εκδήλωσης

Μιλώντας κανείς για την ελληνική γλώσσα, μιλάει αναγκαστικά άλλοτε για ένα θαύμα και άλλοτε για ένα τραύμα. Θαύμα, για όλα αυτά που έχει προσφέρει στον συλλογικό ψυχισμό η γλώσσα αυτή, από τους στίχους των ποιητών που απαγγέλλουμε δυνατά σαν να μετέχουμε των αχράντων μυστηρίων[1] της ζωής, μέχρι το φως των φιλοσόφων με το οποίο φωτίζουμε μερικώς τα μυστήρια της ύπαρξης, και τραύμα από τη συλλογική, την παθολογική αδιαφορία στην αντιμετώπιση της γλώσσας αυτής εκ μέρους των φυσικών της ομιλητών, από το μαράζωμα αυτού του πλούτου που κληρονομήθηκε μέσα στο χρόνο και αφυδατώνεται χρόνο με το χρόνο. Πολύ παρελθόν, αρκετό παρόν και –ελπίζουμε όχι- ελάχιστο μέλλον.

Το πρόβλημα της ανεπαρκούς καλλιέργειας, γνώσης και χρήσης της γλώσσας, τα υπαρκτά προβλήματα της φθοράς, της κακοποίησης, της υποχώρησης, της ξενόφερτης υποκατάστασης δεν μπορούν να ιδωθούν αποκομμένα από τις κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες που τα διαμορφώνουν. Ποιες είναι αυτές; Μια απαξιωμένη εκπαίδευση με πραγματικές ή κατασκευασμένες ευθύνες, μια επιθετική απαξίωση της πνευματικότητας σε καιρούς επιδεικτικού πλουτισμού ή απειλητικής φτωχοποίησης, η αποθέωση της τεχνοκρατίας που δεν έχει ανάγκη από λέξεις, φράσεις και καλλιέπεια[2] όταν μπορεί να είναι αποτελεσματική μέσα από ψηφία και συμβολικές διατυπώσεις, η κατάληψη ζωτικών πόρων του ελεύθερου χρόνου των ανθρώπων από ψηφιακές τεχνολογίες, που δεν διαλέγονται αλλά συνθηματολογούν, που αποθεώνουν το ασήμαντο χωρίς να το πολυσκέφτονται, που μιλούν χωρίς να λένε.

Μέσα σε ένα τέτοιο ευρύτερο εθνικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον συναντιόμαστε με τα παιδιά στο ελληνικό σχολείο. Και διαπιστώνουμε καθημερινά ότι

[1] Θεία Κοινωνία
[2] φροντισμένος λόγος

είναι μαθητές που προέρχονται από οικογενειακά περιβάλλοντα φειδωλά[3] σε παραστάσεις πνευματικότητας, συναντιόμαστε με παιδιά που αγνοούν ή και απαξιώνουν την ύπαρξη της εφημερίδας, που αντιμετωπίζουν με δυσανεξία την συμβατικότητα του σχολικού βιβλίου και λανθάνουσα επιθετικότητα την ανάγκη του εξωσχολικού βιβλίου, διδάσκουμε παιδιά που αρνούνται να μάθουν πια, έναν νέο μαθητότυπο εγκεφαλικά πυρπολημένο από την άχρηστη πληροφορία που σωρεύτηκε στη ζωή του, από τις πολλαπλές ανάγκες των μαθημάτων, των δύο τουλάχιστον ξένων γλωσσών… Προσπαθούμε να διαλεχθούμε με μια γενιά ολιγόλογη και κάποτε βουβή. Γενιά που κοινωνιολογικά έχει χαρακτηριστεί ως «mute generation», «σιωπηλή, βουβή, άφωνη». Το σχολείο μοιάζει να δίνει μάχες οπισθοφυλακών σε μια κοινωνία όπου οι επιδραστικοί του Youtube, του Instagram, του TikTok και των λοιπών Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης εισβάλλουν απρόσκλητοι στα σπίτια και διαμορφώνουν με την ανάλογη ιδιόλεκτο τρόπους σκέψης, προσωπικότητες, συμπεριφορές, εκφραστικές επιλογές και γλωσσικά αισθητήρια.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Α1. **α)** Αφού διαβάσετε με προσοχή την δεύτερη και τρίτη παράγραφο του κειμένου «Το πρόβλημα…αισθητήρια.» να παρουσιάσετε τρία αίτια της γλωσσικής υποβάθμισης. (μον. 9)

β) Στην πρώτη παράγραφο «Μιλώντας…μέλλον.» ο συντάκτης του κειμένου καταφεύγει στην επίκληση στο συναίσθημα για να μας πείσει. Να αναγνωρίσετε τρία (3) διαφορετικά μέσα πειθούς (μεταφορικές εκφράσεις, παρομοιώσεις, ρηματικά πρόσωπα, εικόνες, συναισθηματικά φορτισμένο λεξιλόγιο) δίνοντας από ένα παράδειγμα για το καθένα. (μον.6)

Μονάδες 15

Α2. **α)** Στην δεύτερη παράγραφο του κειμένου «Το πρόβλημα της ανεπαρκούς καλλιέργειας…χωρίς να λένε.» να εντοπίσετε τα δομικά μέρη. (μον. 7)

β) καλλιέργειας, διατυπώσεις, συνθηματολογούν, εισβάλλουν: από το δεύτερο συνθετικό των παραπάνω λέξεων να γράψετε δύο νέες λέξεις, μία απλή και μία σύνθετη. (μον. 8)

Μονάδες 15

Α3. Με αφορμή τις διαπιστώσεις του ομιλητή για τους λόγους που επηρεάζουν το γλωσσικό αίσθημα των μαθητών/τριών αποφασίζεις να συντάξεις μια επιστολή (200- 250 λέξεων) με αποδέκτη τον ίδιο που θα εκφράζεις τη συμφωνία σου ή τη διαφωνία σου για το θέμα. Μπορείς να προτείνεις τρόπους, ώστε το σύγχρονο σχολείο να αναβαθμίσει την ποιότητα του λόγου των νέων της ηλικίας σου;

Μονάδες 20

[3] φτωχά

ΔΟΜΗ

Β. Λογοτεχνικό κείμενο

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΡΙΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ο άνθρωπος με τα λογοπαίγνια

Το κείμενο έχει αντληθεί από το βιβλίο του Γιώργου Χριστογιάννη «Ο άνθρωπος με τα λογοπαίγνια», 1995, Αθήνα – Γιάννενα: Εκδ. Δωδώνη, σ.σ.27-39.

Είχε ξεκινήσει με μεγάλο θαυμασμό και σεβασμό για τις λέξεις. Μένουν πάντα στη μνήμη του χαραγμένες οι λέξεις του αναγνωστικού της Α΄ τάξης με μεγάλα αραιά γράμματα και οι άλλες λέξεις τυπωμένες σε άσπρο χαρτί και κολλημένες στον τοίχο της τάξης: «ΣΟΦΟΝ ΤΟ ΣΑΦΕΣ». Έτσι άρχισε ν' ανοίγεται στα μάτια του ο μαγικός κόσμος των λέξεων. Ένα φρέσκο καθαρό σφουγγάρι ήταν ο νους του και τις ροφούσε με δίψα. Λάτρευε τα πρώτα βιβλία του και θαύμαζε όσους μιλούσαν καθαρά και όμορφα, όπως το δάσκαλό του, κύριο Πολυμέρη, με τη βαθιά αργή φωνή του: «Η αργία είναι μήτηρ πάσης κακίας». Πρώτη φορά που άκουγε τέτοια λόγια. Πώς μπόρεσε ο δάσκαλος να μάθει και να θυμάται τόσες και τόσες λέξεις, να ξέρει τη σημασία τους! Πώς ξεχωρίζονται από άλλες, όπως «άμιλλα», που δεν έπρεπε να την μπερδεύουμε με το «άμυλο» και τον «άμυαλο». Ότι άλλο πράμα είναι η «άγνοια» και άλλο η «αγνεία», άλλο η «άνοια» και άλλο η «ανία». Και κάτι τέτοια τόσο περίπλοκα και θαυμαστά.

Είχε λοιπόν ξεκινήσει το μονοπάτι της ζωής του με θαυμασμό και δέος για τις λέξεις. Όσες του έκαναν εντύπωση τις υπογράμμιζε και τις αντέγραφε σε τετράδιο κατ' αλφαβητική σειρά. Τις αποστήθιζε και ρωτούσε το δάσκαλο ή τον πατέρα του για τη σημασία τους και την ορθογραφία τους και προσπαθούσε να εμβαθύνει στο νόημά τους. Ακόμα είχε στα χαρτιά του μια φυλλάδα κιτρινισμένη, απ' τον καιρό του πολέμου, όπου αράδιαζε με μολύβι λέξεις που πρωτόβλεπε σ' εφημερίδες και περιοδικά της εποχής: «πολεμικό ανακοινωθέν», «προέλαση», «οπισθοχώρηση», «εκεχειρία», που στο μυαλουδάκι του τις συνδύαζε με στρατό, αεροπλάνα, κανόνια και κοκορόφτερους Ιταλούς να τρώνε κλωτσιές από τσαρούχια.

Στο χωριό του πατέρα του, όπου είχε περάσει ένα καλοκαίρι, ανέμελο σκολιαρόπαιδο, ήθελε να κάνει επίδειξη γνώσεων στο γέρο παππού του και όταν βρίσκονταν μαζί στα χωράφια ή μάζευαν σύκα ή αχλάδια, του πέταγε ξεκάρφωτα, κάποια χτυπητή λέξη απ' τη συλλογή του. Ο παππούς τον άκουγε χαμογελώντας και του έλεγε: «Η γλώσσα κόκαλα δεν έχει και κόκαλα τσακίζει» ή «Τα λόγια είναι σαν τους παράδες, πρέπει να τα ξοδεύεις μόνον όταν πιάνουν τόπο». Ο παππούς μιλούσε αργά, θαρρείς ψάχνοντας να βρει τις λέξεις στο μυαλό του, σαν να έβγαζε τις πατάτες από το χωράφι: να τις ψαύει[4] μια μια, να τις ξεχωρίζει και να τις διαλέγει. Τότε αυτός πεταγόταν κι αράδιαζε «λόγιες» λέξεις, που ούτε ο ίδιος ήξερε τη σημασία τους και που έκαναν το γέρο να χασκογελάει με την προκοπή του εγγονού του. Ο παππούς του, όπως και άλλοι στο χωριό, δεν τις είχαν εύκολες τις λέξεις. Δεν τις δανείζονταν από τα βιβλία, αλλά από την καθημερινή ζωή, με τη συναναστροφή τους και το συγχρωτισμό με τα «ζωντανά», γι' αυτό και ήταν αλλιώτικες: η γίδα, η κανούτα, το γέρμα, τα γενήματα, το προσφάι, το ξυνόγαλα. Αυτές ήταν

[4] αγγίζω ελαφρά

ΣΠΟΥΔΗ

«χωριάτικες» λέξεις, δεν ήταν οι πλούσιες και φανταχτερές λέξεις της πόλης και των βιβλίων.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Β1. Πώς προσεγγίζει τη γλώσσα ο μικρός ήρωας και πώς ο παππούς; Πού οφείλονται οι διαφορές στον τρόπο που εκφράζονται;

Μονάδες 15

Β2. **α)** Να προσδιορίσεις το είδος του αφηγητή στο απόσπασμα. (μον. 7)

β) «Ο παππούς μιλούσε αργά, θαρρείς ψάχνοντας να βρει τις λέξεις στο μυαλό του, σαν να έβγαζε τις πατάτες από το χωράφι» Ποιο εκφραστικό μέσο εντοπίζεις στην παραπάνω φράση; Τι πετυχαίνει ο αφηγητής με την χρήση του; (μον. 8)

Μονάδες 15

Β3. Να ερμηνεύσεις με σχετικές κειμενικές αναφορές τον θαυμασμό του ήρωα για τις λέξεις. Θεωρείς ότι η στάση των σημερινών εφήβων απέναντι στη γλώσσα είναι διαφορετική;

Μονάδες 20

ΣΠΟΥΔΗ